
A közhasznú nonprofit gazdasági társaságok természete és szabályozása társasági jogi szemmel

Barta Judit*

Bevezető

2009 nyarának közepén lezáródik a közhasznú társaság sokat vitatott intézményének korszaka. Nyomtalanul tűnnek majd el a Ptk.-ból és a közéletből, helyüket a nonprofit gazdasági társaságok veszik át. A közelgő dátum szolgáltatja egyik apropóját a közhasznú társaságok helyét átvevő nonprofit gazdasági társaságokról szóló jelen tanulmánynak. Az elmúlt 16 évben szakírók sora tűzte tollára a közhasznú társaságok megosztó intézményét, most eljött az ideje a nonprofit társaságok vizsgálatának. Az első feckéken már ez is túl van, nincs olyan társasági jogi kommentár, egyetemi jegyzet, melyből legalább említés szintjén hiányoznának, sőt született a tárgykörben könyv is. Köszönhetően azonban a társasági törvény hatálybalépését követő módosításoknak és a folyton megújuló bírói gyakorlatnak, nem fogtak ki minden szelet a vitorlákból. Jelen tanulmány nem csak a friss jogszabályváltozások és bírói gyakorlat oldaláról igyekszik az eddigiekhez hozzátenni, hanem azzal is, hogy hangsúlyosan a társasági törvény egészének szemszögéből kívánja vizsgálni ezen új jogintézményt, felfedve az egyébként rejtőzködő összefüggéseket.

A nonprofit szféra megerősödése,¹ a közhasznú társaság megszületése

A kilencvenes években induló államháztartási reform keretében elfogadott, az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Áht.) lehetővé tette a minisztériumoknak és a helyi önkormányzatoknak, hogy saját elhatározásuk alapján alapítói, illetve tulajdonosai lehessenek gazdálkodó szervezeteknek, továbbá nonprofit szervezeteknek. Ez utóbbi megvalósítása csak arra „alkalmas” szervezeti keretek között mehetett végbe. A közfeladatok természetével nem volt összeegyeztethető, figyelemmel a kapcsolódó állami támogatásokra, és a közpénzek fel-

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi Jogi Tanszék

¹ Az ún. nonprofit szektor kialakulása történelmi időkre nyúlik vissza, első intézményeit a kora középkorban alapították. Lásd bővebben: Bartal Anna Mária: Nonprofit alapismeretek kézikönyve Ligatura Kiadó Budapest, 1999.

használására az, hogy ellátásukat tisztán az üzleti-gazdasági szférában tevékenykedőkre bízzák. Szükség volt olyan megoldás kidolgozására, mely minden szempontból megfelelt az elvárásoknak. A Magyar Országgyűlés éles vitát követően fogadta el azt a törvényjavaslatot, mely a Ptk.-t módosította,² ott helyezve el az új jogintézményeket. A közhasznú társaságra, a köztestületre, a közalapítványra vonatkozó szabályanyag új, az állami és civilszféra közé ékelődő jogalanyokkal gazdagította a jogi személyek sorát.

A Ptk. a közhasznú társaságra vonatkozó szabályanyagot mindösszesen négy szakaszba sűrítette, fogalmát az alábbiak szerint meghatározva: *a közhasznú társaság közhasznú – a társadalom közös szükségleteinek kielégítését nyereség és vagyonszerzési cél nélkül szolgáló – tevékenységet rendszeresen végző jogi személy.* A Ptk. csak a közhasznú szerepvállaláshoz szükséges törvényi garanciákat, mint specifikumokat szabályozta, ezen túlmenően a gazdasági társaságokról szóló törvénynek a gazdasági társaságokra irányadó közös szabályait, valamint a korlátozott felelősségű társaságra vonatkozó szabályait rendelte megfelelően alkalmazni. A közhasznú társaság így egy vegyes tulajdonságokat mutató szervezeti típus lett, amely ugyan Kft. formában működött, mégis elsődleges célja a társadalom közös szükségletét kielégítő valamely feladat ellátása és nem az üzletszerű, profitszerzésre irányuló gazdasági tevékenység.

Egyes szerzőkben a közhasznú társaság léte visszatetszést keltett, volt, aki formáját és tartalmát tekintve „szörnyszülöttnek”, közhasznú társasági formába bujtattott „pszeudo társaságnak” keresztelte, nehezményezve azt, hogy szabályanyagát nem a gazdasági társaságokról szóló törvénybe, hanem a Ptk.-ba illesztette a jogalkotó.³ Török Gábor „veszélyes precedensként” értékelte, hogy a jogalkotó a gazdasági társaságokra irányadó formakényszer megkerülésével lehetővé tette a társasági törvény szabályozási keretein kívül eső „quasi gazdasági társaság” létrehozását.⁴ Fazekas Judit, másokkal ellentétben, nem tör pálcát e jogintézmény felett, mikor a jogalkotói szándékot úgy értékeli, hogy az egy atipikus társasági forma meghonosítására irányult, azzal a céllal, hogy az új szervezet elsősorban a közjót, illetőleg a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgálja.⁵

A közhasznú társaságok beiktatását követően született az államháztartási reform előkészítéséről szóló 1062/1996. (VI. 4.) Korm. határozat, melynek 1. számú melléklete újrhangsúlyozta a nonprofit szféra jelentőségét. Megfogalmazta, hogy az államháztartási reform az eddigi paternalista állam helyett egy – a szociális piacgazdasággal konform – szolgáltató állam modelljének kialakítását tűzi ki célként. Ez a hosszú távú, egymásra épülő, összehangolt reformlépések sorozatából álló folyamat az állami feladatok felülvizsgálatát, ellátásának hatékonysági és szakmai minőségi szempontok szerinti újraszervezését, a közpénzek racionális és átlátható

² Az 1993. évi XCII. törvény (Ptk. novella) 1994. január 01-jei hatállyal iktatta be.

³ Csillag István: A közhasznú társaságok alapításának gyakorlata és tapasztalatai In.: *Gazdaság és Jog* 1997. január, 1. szám 11. oldal

⁴ Török Gábor: *Közhasznú társaságok a szabályozás hiányosságai tükrében* In.: *Gazdaság és Jog* 1995. február, 2. szám, 6. oldal

⁵ Barta – Fazekas – Harsányi – Miskolczy Bodnár – Ujváriné: *Speciális társaságok KJK-KERSZÖV* Kiadó Budapest, 2003., 106. oldal

felhasználási rendjének kiépítését, az államháztartáson kívüli források nonprofit szférába való bevonását foglalja magában. Az állami szerepvállalás szűkítését egyes állami feladatoknak a nonprofit szférában, illetve a piaci szférában történő ellátásával kívánta elérni. A reform nyomán erőteljes átalakulási folyamat indult meg az egészségügy, a szociális ellátás, a felsőoktatás, sport és kultúra területén, ezen belül egyes feladatok ellátása közhasznú társasági formába helyeződött ki. Mindez kiérlelte azt az igényt, hogy a nonprofit szektort egységes szabályozás alá vonják.

A nonprofit szektor szabályozása Európa országaiban eltérő, egy vagy több jogszabály rendezi, illetve keretjellegű vagy részletes szabályokat tartalmaznak a törvények. Arra vonatkozóan, hogy mely szervezetek minősülnek közhasznúnak háromféle modell alakult ki.

„Az első modell esetében nincs megkövetve, hogy milyen típusú szervezetek minősíthetők közhasznúvá, azaz bármely jogi formájú szervezetre vonatkozhat a közhasznúság szabályozása, ha a szervezet célja közhasznúnak minősíthető és a szervezet vállalja a közhasznúsággal járó kötelezettségeket. (Nagy-Britannia, Németország)

A másik megoldás esetében csak meghatározott jogi formájú szervezetek minősülnek közhasznúnak, de ezek mindegyikére vonatkoznak a szabályok, a kedvezmények.

A harmadik modell a meghatározott jogi formájú szervezetek közül csak a közhasznúság megadott kritériumaival rendelkező szervezetekre terjesztik ki a szabályozást.

A törvény felsorolja, hogy mely szervezeti típusok minősíthetők közhasznúnak és meghatározza a közhasznúság kritériumait.⁶

A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (a továbbiakban: Kszt.), 1998. január elsején lépett hatályba, ez, mint kerettörvény, felállította azokat a szabályokat, melyeknek, ha a taxatív felsorolt különböző szervezettípusok megfelelnek – saját speciális szabályozásukon túlmenően –, közjogilag is elismerően közhasznúnak minősülnek. A közhasznú jogállás megszerzésének feltétele – ettől kezdve – a külön nyilvántartásba vétel lett. Azok a közhasznú társaságok, melyek nem kérték – létesítő okiratuk megfelelő módosítását követően – nyilvántartásba vételüket, közjogi értelemben nem minősültek a továbbiakban közhasznúnak. A Kszt. által bevezetett kedvezmények sora elindította a nonprofit szervezetek civil szerveződését. Segítette a folyamatot, hogy néhány köztestület esetében a vonatkozó törvény kifejezetten lehetővé tette a közhasznú társaság alapítását,⁷ továbbá egy-egy speciális közfeladat ellátására törvényi előírás alapján közhasznú társaságot kellett létrehozni.⁸ A szereplők számának növekedésével lassan megerősödött az ún. nonprofit szektor.⁹

⁶ Részlet a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény miniszteri Indokolásából.

⁷ A hegyközségekről szóló 1994. évi CII. törvény 52. § (2) bekezdés, a tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvény 24. § (3) bekezdés, az Országos Magyar Vadászkamaráról szóló 1997. évi XLVI. törvény 27. § (4) bekezdés.

⁸ Pl.: A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 176/A. § (2) bekezdése kimondja, hogy pénzügyi intézmény felszámolójának vagy végelszámolójának csak a Fel-

„A nonprofit szektor az elmúlt tíz év olyan szervezeteit gyűjtötte magába, amelyek a társadalom megkülönböztetett szereplői, és amelyek beékelődtek egyrészt az állam, másfelől a polgári társadalom közé, mint annak harmadik eleme. Pontosabban a hagyományos állami és magánszektor megkülönböztetés helyett, a gazdasági magánszektor kettéosztódott egy profit és egy nonprofit szektorra.”¹⁰

A közhasznú társaságok alapítói körét megvizsgálva, elmondható, hogy többségükben a központi költségvetési intézmények és az önkormányzatok az alapítók, főként egy személyben. (Előfordult, hogy központi költségvetési szerveket szüntettek meg és szervezték ki tevékenységüket közhasznú társaságba.)¹¹ A tendencia tartósan bizonyult annak ellenére, hogy az ún. „üvegseb törvény”¹² jelentősen szigorította az alapítás és működtetés feltételeit, a közpénzekkel való gazdálkodás átláthatóbbá tétele céljából. A törvény alapján előírásra került, hogy a többségi állami befolyás alatt álló gazdálkodó szervezeteknél minden esetben létre kell hozni a felügyelő bizottságot, szigorították a közhasznú szervezeteknél a közpénzek felhasználására vonatkozó szabályokat is, kimondva, hogy a törvény hatályba lépése után közalapítvány és az államháztartás alrendszereihez kapcsolódó vagyonból közhasznú társaság kizárólag akkor hozható létre, ha az megfelel a közhasznú szervezetekről szóló törvény rendelkezéseinek. A kilencvenes években meghirdetett államháztartási reform részeként megindult, gazdasági társaságokat és közhasznú társaságokat alapító hullám, a költségvetési szervek jogállásáról és gazdálkodásáról szóló 2008. évi CV. törvény rigorózus rendelkezéseinek érezhetően megtört.

A törvény miniszteri indokolása hangsúlyozza, hogy a költségvetési szerv attól költségvetési szerv – az állami, az önkormányzati és a köztisztviselői költségvetési szerv egyaránt –, hogy a részére az alapító által pénzügyi és szakmai tartalommal, különféle módszerekkel meghatározott költségvetésből (a közpénzekre szükségszerűen jellemző korlátosságot kifejezve) a folyamat egészére szabályozott módon

ügyelet által létrehozott közhasznú társaság jelölhető ki. Ilyen közhasznú társaságot - ha törvény másként nem rendelkezik - kizárólag pénzügyi intézmény felszámolására, illetve végelszámolására lehet kijelölni. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 16. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a regionális fejlesztési tanács a régió fejlesztési programja megvalósításával összefüggő fejlesztési döntéseinek az előkészítésére a régióon belüli területfejlesztési intézmények információellátásának javítására, a kistérségi fejlesztési tanácsok munkájának segítésére közhasznú társaságot hoz létre. A közhasznú társaság elláthatja a titkársági feladatokat is.

⁹ 2007-ben 62.407 szervezet működött a nonprofit szférában, 40%-uk alapítványként, míg 38.675 társas szervezetként. A szektor szervezeteinek 5%-a közhasznú társaság. Ezek túlnyomó része az oktatáshoz, szociális ellátáshoz, kultúrához, sporthoz, szakmai érdekképviselethez, településfejlesztéshez, egészségügyhöz volt köthető. A közhasznú státust szerzett szervezetek aránya 48%, a kiemelkedően közhasznú nyilvántartásba vettek aránya 6%. A bevételek összege meghaladta a 964 milliárd forintot. Lásd még: A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői 2007-ben In.: Statisztikai Tükör III. évfolyam 16. szám 2007. március 16. (A Központi Statisztikai Hivatal honlapján ez az utolsó, legfrissebb adatinformáció.)

¹⁰ Dr. Bognár Piroska: A közhasznú társaságok HVGORAC Kiadó, Budapest 2001., 16. oldal

¹¹ Pl.: Autópálya Kezelő Közhasznú Társaság, Gabonatermesztési Kutató Közhasznú Társaság, Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Központi Szervezet Közhasznú Társaság, Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Közhasznú Társaság.

¹² A közpénzek felhasználásával, a köztulajdon használatának nyilvánosságával, átláthatóbbá tételével és ellenőrzésének bővítésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi XXIV. törvény.

gazdálkodik, felette az állam kijelölt szervezete útján irányítási/felügyeleti jogokat gyakorol. A törvény ezért egyértelműen fellép a közfeladatok ellátásának túlzott és deformált kiszervezése, mesterséges „civiljogi-kereskedelmi jogi” formákba bújtatása (és a már lezajlott ilyen irányú folyamat) ellen. Ilyen ellátási módnak abban az esetben van legitimitása, ha a költségvetési szervi feladat-megoldás lehetősége – vizsgálat alapján – kimerült, az alapfeladatok és kapcsolódó, de más jellegű feladatok piaci környezetben, ilyen jellegű forrásra terhelhetők, illetve a működés infrastrukturális hátterét illetően az indokolt. A törvény bár nem tiltja, hogy az államnak és különböző szerveinek nonprofit gazdálkodó szervezete legyen, de szűkíti és csak a mindenképpen szükséges mértékre szorítja, sőt még bizonyos esetekben a viszsza-szerveződést is előírja.

A Ptk. és a gazdasági társaságokról szóló törvény kodifikációjának hatása a közhasznú társaságokra

„A közhasznú társaság olyan jogintézmény, amely megalakulásától kezdve támaszkodások keresztüzében áll, közjogi és civiljogi elemek keverednek benne, így egyik területhez sem tartozik igazán, és amely úgy fest, közel másfél évtizedes pályafutását követően végleg megszűnik.”¹³

A társasági jog kodifikációja során kérdésként merült fel, hogy indokolt-e a közhasznú társaság, mint önálló jogi személy fenntartása, hiszen a közhasznúság közjogi jellegű minősítés, és ez a Kszt. által felsorolt számtalan szervezeti formát is látva, nem kapcsolódik a jogi személy egy kifejezett típusához, hanem működési kérdés. A Kodifikációs Bizottság egységesen úgy foglalt állást, hogy a közhasznú társaság, mint önálló jogi személy megszüntethető, a közhasznúság bármely társasági forma működési jellemzője lehet. A közhasznú társaságok különleges jogintézményének sorsát a párhuzamosan folyó Ptk. kodifikáció és az ennek alkalmából megfogalmazott azon új koncepció pecsételte meg végleg, hogy a kódex csak a jogi személyekre irányadó közös szabályokat tartalmazza majd, az egyes jogi személyekre alkalmazandó speciális normák – amennyiben fenntartásuk szükséges – az egyes külön törvényekben foglaljanak helyet.¹⁴

Mindez a társasági törvény általi szabályozás malmára hajtotta a vizet. A társasági törvény alkotói azonban látták azt a problémát, hogy a gazdasági társaságok üzletszerű gazdasági tevékenysége és nyereségorientált, vagyonszerzési célja nem összeegyeztethető a Kszt. előírásaival, gazdasági társaság nem nyerheti el emiatt a közhasznú jogállást, szükséges egy köztes megoldás létrehozása. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: új Gt.) így egy újfajta, jogilag szabályozott működési lehetőséggel, de nem egy új társasági formával gazdagodott. A társaságok választhatják a nem nyereség-orientált (non-profit) működési lehetőségét, ami ugyanakkor nem jelenti azt, hogy ezek egyben automatikusan

¹³ Sárközy Tamás: Közhasznú társaság a közjog és magánjog határán in.: Kilenyi Géza ünnepi kötet Szent István Társulat Budapest, 2006., 379. oldal

¹⁴ A T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről, ennek megfelelően, a jogi személyek általános szabályait és egyedül az alapítványt, mint jogi személytípust szabályozza.

közhasznúnak is tekinthetők. A (teljes vagy részleges) non-profit működés a tagok (részvényesek) döntési autonómiájába tartozó, magánjogi jellegű kérdés, míg a közhasznúsági kategória „odaítélése” az állam közjogi minőségben meghozott döntését igényli.

Megoldásra várt még az a leginkább technikai probléma, hogy hogyan történjen a közhasznú társaság, mint szervezeti típus, hazai jogrendszerből történő kiiktatása. Ennek első lépéseként, a Gt. átmeneti rendelkezései megtiltották újabb közhasznú társaságok alapítását, második lépésként két évet biztosítottak a már bejegyzett közhasznú társaságok működésének megszüntetésére.

Az új Gt. – néhány rendelkezéstől eltekintve – 2006. július 1-jén, a nonprofit gazdasági társaságokról rendelkező 4. § pedig 2007. július 1-jén lépett hatályba. Ezt követően közhasznú társaság már nem alapítható. A 2007. július 1.-ig bejegyzett, vagy bejegyzés alatt álló közhasznú társaságok 2009. június 30-ig működhetnek a közhasznú társaságokra irányadó szabályok szerint; 2009. július 1-jén hatályát veszti a Ptk. közhasznú társaságra vonatkozó szabályanyaga.

A közhasznú társaság 2007. július 1-jét követő két éven belül, azaz 2009. június 30-ig

- társasági szerződése módosításával nonprofit korlátolt felelősségű társaságként működhet tovább,
- más nonprofit gazdasági társasággá alakulhat át,
- vagy jogutód nélküli megszűnését határozhatja el.

A határidő eredménytelen eltelte után a cégbíróság a társasággal szemben a megszűntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedést alkalmazza.

A nonprofit gazdasági társaság jogi természete, elhatárolási kérdései, helye a társasági törvényben

Evidens kérdés, hogy milyen ismérvek alapján tehetünk különbséget gazdasági társaság és nonprofit gazdasági társaság között, továbbá hogyan illeszkedik a gazdasági társaságok joganyagába e sajátos forma.

A Gt. nem határozza meg a gazdasági társaság fogalmát, melynek vélhető oka, hogy az valójában egy gyűjtő kategória, amelybe eltérő szervezeti felépítésű és jogi természetű társasági formák tartoznak. Kifejezett definíció helyett ezért inkább a gazdasági társaságok közös ismérvének megragadására helyezi a hangsúlyt. A Gt. 3. § (1) bekezdés közös ismérvként az alapítás célját jelöli meg, kimondva, hogy gazdasági társaságot *üzletszerű közös gazdasági tevékenység* folytatására alapíthatják a felsorolt jogalanyok. Az üzletszerűség jelentését Gadó Gábor a következőkben ragadja meg: „Az üzletszerűség alapvetően gazdasági kockázatvállalás mellett (nyereségben-vesztésben osztozás) állandósult, tehát huzamos gazdasági tevékenységet igényel.”¹⁵ Az üzletszerű közös gazdasági tevékenység szükségszerűen magában hordozza a nyereségre, jövedelemszerzésre való törekvést is. Novotni Zoltán professzor a társasági jogviszony jogi természete kifejtésekor hang-

¹⁵ Sárközy Tamás (szerk.): *Társasági törvény, Cégtörvény 2006-2007*. HVGORAC Kiadó, Budapest 2007, 67. oldal

súlyozza, hogy a társasági szerződési kapcsolat sajátos azért is, mert míg a szerződéseknel általában eltér az alanyok érdeke, addig a társasági jogviszonyra a felek érdekazonossága a jellemző, az önként elfogadott közös cél megvalósítása mindnyájuk közös érdeke, az érdekazonosság általában kockázatközösséget és *nyereségcentrikusságot* jelent.¹⁶

Az első, önálló magyar kereskedelmi törvény,¹⁷ mely tervezetének kidolgozásával Apáthy Istvánt bízták meg, olyannyira magától értetődőnek tartotta a kereskedelmi társaságok jövedelemszerzésre irányuló célját, hogy ezt nem is kívánta külön hangsúlyozni, jellemzőik meghatározásakor.

A tervezet vitájakor éppen ezért hangsúlyt kapott azon kérdés, hogy a kereskedelmi törvény hatálya kiterjedjen-e olyan társaságokra, amelyeknél a tevékenység tárgyát nem kereskedelmi ügyletek képezik. Az alapul szolgáló német kereskedelmi törvény először nem engedte szabályait azon részvénytársaságokra kiterjeszteni, melyek tevékenységét nem kereskedelmi ügyletek képezik. Ezt a különbségtételt aztán egy későbbi keletű birodalmi törvény megszüntette, a részvénytársaságokat, tekintet nélkül a tevékenységük tárgyát képező ügyletekre, a kereskedelmi törvény szabályai alá helyezte. A magyar tervezet, mely egyben Apáthy javaslata volt, azt az álláspontot képviselte, hogy a törvény nem adhat kereskedői jelleget oly egyesüléseknek, melyek tényleg ilyeneknek nem tekinthetők, és ha a részvénytársaságokat kivétel nélkül mégis kereskedelmi társaságoknak nyilvánítja, oly *fictiát* állít fel, mely a dolgok természetén követ el jogosulatlan erőszakot. A kereskedelmi törvény nem lehet zsinórmérték azon jogviszonyokra nézve, melyek lényegük szerint a kereskedelem körébe nem tartoznak. Nem szabad a kereskedelmi társaságok történeti fejlődését ignorálni, azokat a társulás általános szabálya szerint rendezni, így teljesen helytelen azon törekvés, mely például a jótékonyági, vagy szórakozási célból keletkezett részvénytársaságokat a kereskedelmi viszonyból eredő *associatiókkal* egyenlő elbánás alá helyezné.¹⁸ A vita során mégis a német megoldást fogadták el, figyelemmel azon nehézségekre, melyek a részvénytársaságok megkülönböztetéséből a gyakorlati életben támadhatnának. Mindezek ellenére Apáthy kereskedelmi jogi könyvében fenntartja azt az elvet, hogy a nyereségre, állandó jövedelemre irányzott szándék képezi azon *criteriumot*, melynek alapján az egyes vállalatok jogi természete meghatározható.¹⁹

Nagy Ferenc a dualizmus korának kiemelkedő kereskedelmi jogásza kézikönyvében megemlíti, hogy a magánjogi és kereskedelmi társaságok elhatárolásánál a jogi szabályozásban annak volt differenciáló hatása, hogy a társaság magánjogi vagy kereskedelmi ügyletekkel foglalkozott. A közkereseti és betéti társaságok esetében, ezek csak akkor tekintendők kereskedelmi társaságoknak, ha kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak, míg a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél maga a társaság formája a minősítésre mérvadó és nem a tevékenység.²⁰

¹⁶ Novotni Zoltán: A magyar társasági jog Miskolc, 1990, 2. oldal

¹⁷ 1875. május 16-án szentesítést nyert 1875. évi XXXVII. törvény

¹⁸ Dr. Apáthy István: Kereskedelmi Jog Budapest, 1876. Eggenberger féle könyvkereskedés kiadása 94. oldal

¹⁹ Dr. Apáthy István: id. mű 95. oldal

²⁰ Nagy Ferenc: A Magyar kereskedelmi jog kézikönyve Budapest, 1884., 148. oldal

A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (a továbbiakban: első Gt.) igyekezett következetes maradni abban, hogy gazdasági társaságként azokat a formációkat szabályozta, melyek tevékenysége üzletszerű gazdasági tevékenységre irányult, csak kivételként és meghatározott társasági formában, nem gazdasági, hanem kooperációs társaságként (egyesülés), a tevékenységet jól körülhatárolva, engedte a nem profitorientált gazdasági tevékenység folytatását.

„Az 1968-as gazdasági reform eredményeként jelentkező közös vállalat és az egyesülés bennmaradt a Gt.-ben a négy hagyományos kereskedelmi társasági forma mellett. A közös vállalatot csak a harmadik Gt. törölte a társasági formák közül, az egyesülés viszont – bár kikerült a társasági formák közül – bennmaradt a Gt.-ben és mint jogi személy koordinációs nonprofit szervezet forrt ki „végérvényesen” a magyar jogban.”²¹

A gazdasági társaságok szabályozásának történetében e jogilag is megerősített koncepció fellazulását az 1997. évi CXLIV. törvény (a továbbiakban: második Gt.) 3. § (4) bekezdése jelentette, amely lehetőséget biztosított arra, hogy törvény előírása alapján gazdasági társaság nyereségszerzésre nem irányuló közhasznú tevékenységre vagy más közfeladat ellátására alakuljon. A szabályozással lényegi változás következett be az első Gt.-hez képest, mert a közhasznú tevékenység folytatása, illetve közfeladat ellátása gazdasági társaság keretei között is lehetővé vált. Az ilyen célra alapított gazdasági társaság a Gt.-ben szabályozott társasági típusok bármelyikét választhatta. Ennek mintájára hozták létre a Magyar Televízió Részvénytársaságot, a Magyar Rádió Részvénytársaságot és a Duna Televízió Részvénytársaságot.²²

Ezeket az egyszemélyes, zártkörűen működő részvénytársaságokat a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 64. § (1) bekezdése alapján a nemzeti közszolgálati rádió, illetőleg a televízió feladatainak ellátására hozta létre a Magyar Rádió Közalapítvány, illetőleg a Magyar Televízió Közalapítvány. A törvény 75. § (5) bekezdése rögzíti, hogy e részvénytársaságok – a főtevékenység elősegítése érdekében – vállalkozási tevékenységet végezhetnek. A nyereséget kizárólag a közszolgálati műsorszolgáltatás folytatására, fejlesztésére, illetve vállalkozásainak fejlesztésére használhatják fel.

Az új Gt. 4. § (1) bekezdése, ezt a második Gt. által megkezdett – és bizonyos történelmi hagyományokkal is bíró – folyamatot kiteljesítve, engedi, hogy gazdasági társaság nem jövedelemszerzésre irányuló közös gazdasági tevékenység folytatására is létrejöhessen, bármelyik gazdasági társasági formában. A törvény ezt, az alapvetően nem jövedelemszerzésre létrehozott gazdasági társaságot nevezi *nonprofit gazdasági társaságnak*, Harsányi Gyöngyi találóan „ál” gazdasági társaságnak.²³

²¹ Sárközy Tamás: Húsz éves a gazdasági társaságok törvényi szabályozása In.: *Gazdaság és Jog* 2009. január, 1 szám, 4. oldal

²² Nochta Tibor - Zóka Ferenc – Zumbok Ferenc: *A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata* Magyar Hivatalos Közlönykiadó Budapest, 2007., 22. oldal

²³ Harsányi-Miskolczi-Ujváriné: *Társasági jog* Novotni Kiadó Miskolc, 2008., 22. oldal

Látható, hogy már első kereskedelmi törvényünk megszületésekor engednie kellett a jogalkotónak abból, hogy a kereskedelmi/gazdasági társaságok szabályozását csak olyan társaságokra terjessze ki, melyek tisztán jövedelemszerző gazdasági tevékenységet folytatnak. A szabályozás alkalmazhatósága ehelyett, a társasági forma, mint a tevékenység kifejtésének kerete irányába tolódott el.

A nonprofit gazdasági társaság nem elkülönült önálló cégforma, hanem az új Gt. általános szabályai közé beágyazott rendelkezés folytán, bármely gazdasági társasági formában alapítható, azzal a közös jellemzővel, hogy tevékenysége nem jövedelemszerzésre irányul. A gazdasági társaság és nonprofit gazdasági társaság közötti egyik, szabályozáson alapuló, elkülönítési ismérv, a jövedelemszerzésre irányuló, üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása, vagy nem folytatása. A gazdasági társaságok e törvényes „kétarcúságát”, Kisfaludi András próbálja egységbe fogni, amikor, szintetizálva jellemzőiket, kísérletet tesz egy egységes gazdasági társasági fogalom meghatározására: „... a gazdasági társaság a tagok által üzletszerű gazdasági tevékenység vagy jövedelemszerzésre nem irányuló, nonprofit tevékenység ellátására létrehozott, a tagoktól elkülönült, önálló jogalany, amelynek a tevékenységhez szükséges indulóvagyonot a tagok bocsátják a társaság rendelkezésére”.²⁴

Megvizsgálva az egyes társaságok definícióit, a nonprofit működés, mint lehetőség nem okoz zavart Kft. és Rt. esetében, ezekben a specifikumokon kívül annyit szerepel, hogy gazdasági társaságok. Közkereseti- és betéti társaság fogalmában viszont hangsúlyt kap, hogy a tagok a társasági szerződéssel üzletszerű, közös gazdasági tevékenység folytatására vállalnak kötelezettséget, ami viszont a nonprofit működést kizárja. *A törvényi szabályozás összhangja e vonatkozásban nem teremtődött meg.*

Az új Gt. az üzletszerű gazdasági tevékenység folytatásának lehetőségét azért nem zárja ki teljesen, a nonprofit gazdasági társaság kiegészítő jelleggel folytathat ilyen tevékenységet, viszont megszorítja annyiban, hogy e tevékenységből származó nyereség a tagok (részvényesek) között nem osztható fel, az a társaság vagyonát gyarapítja. A törvény megfogalmazása kísértetiesen hasonlít a Ptk. közhasznú társaságra vonatkozó rendelkezéseire. Az üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytató gazdasági társaságok esetében a törvény a nyereségből való részesedés jogát olyannyira védte, hogy az első Gt. 22. §-a minden társaságra vonatkozóan szabályozta a *societas leonina* tilalmát. Ez semmisnek minősítette az olyan társasági szerződési rendelkezést, amely valamely tagot a nyereségből, vagy a veszteség viseléséből kizár. A második Gt. lazított az általános tilalmon, és csak a jogi személyiséggel nem rendelkező társasági formáknál írta elő. Az új Gt. 90. § (1) bekezdése Kkt., és így Bt. vonatkozásában továbbra is rögzíti, hogy semmis az a megállapodás, amely valamely tagot a nyereségből vagy a veszteségből kizár. A nonprofit működés esetében a Gt. 4. § éppen ezt teszi.

A gazdasági társaság és nonprofit gazdasági társaság között a nyereségfelosztás kötelezettsége, vagy tilalma a másik, szabályozott elkülönítési ismérv.

²⁴ Kisfaludi András: Társasági jog Complex Kiadó, Bp 2007., 55. oldal és Sárközy Tamás (szerk.): Társasági törvény, cégtörvény HVGORAC Kiadó Budapest, 1997., 45. oldal

Érdekes megjegyezni, hogy a gyakorlatban kialakultak olyan működési célok, pl. holdingot irányító társaságok, klaszter-társaságok, melyeknél nem a jövedelemszerzés a cél, illetve projekt társaságok, melyeknél nem a tagi jövedelemszerzés a cél, hanem a társaság növekedése, ez utóbbi megoldásaként egyes szerzők pont ezt az elkülönítési ismérvet igyekeznek a társasági szerződés eszközével felpuhítani. Az új Gt. a jogi személyeknél a *societas leonina* tilalmát nem mondja ki, emiatt egyesek amellett foglalnak állást, hogy nincs törvényi akadálya annak, hogy a tagok olyan társasági rendelkezést vegyenek fel szerződésükbe, amely szerint valamely tagot, vagy valamennyit kizár az osztalékhoz való jogból. Példaként épp a nonprofit gazdasági társaságokat hozzák fel, ahol maga a Gt. állítja fel ezt tilalomként. „... amely kötelezettséget a törvény a nonprofit társaságok esetében előír, a nem nonprofit, nyereségorientált társaságok esetében szerződés előírhatja.”²⁵

A nonprofit gazdasági társaság alapítása, megszűnése, közhasznú nyilvántartásba vétele

Bár az új Gt. valamennyi gazdasági társasági formában lehetővé teszi nonprofit gazdasági társaság alapítását, vannak más jogszabályok, melyek kifejezetten csak a jogi személy formában történő alapítást engedik (A hegyközségekről szóló törvény, a tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek kamaráiról szóló törvény, az Országos Magyar Vadászkomaráról szóló törvény, stb.).

A formaválasztás szabadságát korlátozza továbbá az Áht. 95. § (1) bekezdése, miszerint költségvetési szerv csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, vagy alapíthat, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulása mértékét, és amelyben – törvény eltérő rendelkezése hiányában – legalább többségi befolyással rendelkezik. Ugyanezt a korlátot állítja fel a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 80. § (3)-(4) bekezdése.

A jogi korlátokon túl azonban vannak olyan gazdasági sajátságok, melyek, tekintettel az egyes társaságok természetére, szintén gátul fognak szolgálni. Ilyen például a nyilvános részvénytársasági forma, melynek részvényei gyakorlatilag attól forgalomképesek, hogy tulajdonosai osztalékra jogosultak, illetve tőzsdei bevezetés esetén az eladásból-vételből árfolyamnyereséget realizálhatnak. A nonprofit gazdasági tevékenység és a nyereségfelosztás tilalma jószerével mindkettőt ellehetetleníti. Annak idején, a közhasznú társaságokra vonatkozó szabályanyag elfogadásakor, a részvénytársaság szabályainak a közhasznú társaságra való alkalmazhatóságát a törvényjavaslat azért mellőzte, mivel a nyereség felosztásának tilalma folytán a közhasznú Rt. részvényeit a gyakorlatban senki sem adná-venné, a részvénytársaság nem fizetne osztalékot, az a társaság vagyonát gyarapítaná, ráadásul azt a közhasznú célszerű tevékenységre kellene fordítani. Csak kiegészítő tevékenységként végezhetne üzletszerű gazdasági tevékenységet, ami a piacon való kelen-dőséget összességében a forgalomképtelenség felé tolná el.

²⁵ Balásházy Mária: A nyereségben való részesedés joga és a társaság megszűnéséhez kapcsolódó vagyoni jogok szabályozási lehetőségei a Kft.-ben In.: *Gazdaság és Jog* 2008. december, 12. szám 8-12. oldal.

„Várhatóan a nonprofit részvénytársaság egy vagy néhány részvényesből álló zártkörűen működő részvénytársasági formában terjed majd el, ahol az alapító tagok már a társaság létesítésekor lemondanak a működés során képződött nyereségről, amellyel a részvény fogalmi meghatározása jelentősen átértékelődik.”²⁶ Az alapítás körében jelentkező technikai korlát, hogy nonprofit gazdasági társaság iratmintával nem alapítható, mert a nyereségfelosztás tilalma miatt az iratminta szövegének változtatására lenne szükség, ami a jelenlegi merev szabályozás szerint nem lehetséges, „a társasági szerződés tartalmát kizárólag a kitöltött szerződésmintába foglalt rendelkezések alkothatják”.²⁷ A *differentia specificát* a kívülálló számára egyébként a társaság elnevezése adja, ugyanis a *nonprofit jelleget a cégnevében* a társasági forma megjelölésénél *fel kell tüntetni*.

Nonprofit gazdasági társaság nem csak alapítással, hanem *átalakulással* is létrejöhethet, oly módon, hogy már működő gazdasági társaság legfőbb szerve elhatározza a nonprofit gazdasági társaságként való továbbműködést. A törvény a létrehozásnál érvényesülő azon rugalmasságát, hogy nonprofit gazdasági társaság már működő gazdasági társaságból átalakulással is létrehozható, a jogutóddal történő megszűnés körében elveszíti. Nonprofit gazdasági társaság más társasági formába csak nonprofit jellegének megtartásával alakulhat át, nonprofit gazdasági társasággal egyesülhet, illetve nonprofit gazdasági társaságokra válhat szét, tilos viszont a gazdasági társasággá történő átalakulás. A szigorítás valószínűleg abból fakad, hogy a Ptk. a közhasznú társaságok esetében - egy törvénymódosítást követően - hasonlóan tiltotta a gazdasági társasággá történő átalakulást, mert kiderült, hogy a közhasznú társaságok által élvezett kedvezményeket az alapítók kihasználva, az átalakult gazdasági társaságba mentették át, még egy lépéssel később különböző jogcímenek történő juttatásként megszerezve azt.

A nonprofit gazdasági társaságok a közhasznú nyilvántartásba vétel nélkül semmilyen adó-, illeték-, egyéb kedvezményt nem élveznek, vonatkozásukban ez a szigorítás indokolatlan.

Az új Gt. hangsúlyozza, hogy külön törvény (Kszt.) határozza meg, hogy a nonprofit gazdasági társaság milyen előfeltételek fennállása esetén minősül közhasznú szervezetnek és ehhez milyen követelményeket kell teljesítenie.²⁸ Ez egyrészt azt jelenti, hogy a Gt. 9. §-ába foglaltaknak megfelelően²⁹, a Gt. engedi, hogy a társasági szerződés tartalmát nem csak a saját, hanem egy másik törvény, a Kszt., rendelkezéseire is figyelemmel lehessen megállapítani. Másrészt jelenti azt is, hogy a nonprofit gazdasági társaság nem minősül automatikusan közhasznúnak, ez a status csak akkor illeti meg, ha a közhasznú nyilvántartásba bejegyezték. Az új Gt., feleslegesen duplikálva a Kszt. előírásait, kimondja, hogy a közhasznú tevékenységet a társasági szerződésben (alapszabály, alapító okirat) meg kell határozni.

²⁶ Dr. Bognár Piroska: A nonprofit társaságok HVGORAC Kiadó Budapest, 2006., 251. oldal

²⁷ Gt. 11. § (4) bekezdés

²⁸ Gt. 4. § (5) bekezdés

²⁹ A Gt. 9. (1) bekezdése rögzíti, hogy a tagok e törvény, illetve más jogszabályok keretei között a társasági szerződés (alapszabály, alapító okirat) tartalmát szabadon állapíthatják meg, e törvény rendelkezéseitől azonban csak akkor térhetnek el, ha ezt a törvény megengedi.

A közhasznú szervezeti minőséget – a társaság alapításakor, vagy később – kérelemre, a cégjegyzéket vezető megyei (fővárosi) cégbíróság állapítja meg. A közhasznú nyilvántartás kétfokozatú; közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú. *A közhasznú szervezeti jelleget a cégnévben a nonprofit gazdasági társaság feltűnetheti.*

Ha a *közhasznú szervezetnek minősülő* nonprofit gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, úgy a tartozások kiegyenlítése után a társaság tagjai (részvényesei) részére csak a megszűnéskori saját tőke összege adható ki, legfeljebb a tagok (részvényesek) vagyoni hányadának teljesítéskori értéke erejéig.³⁰ Az ezt meghaladó vagyont a *cégbíróság* a társasági szerződés (alapszabály, alapító okirat) rendelkezései szerint fordítja közcélokra. Ilyen rendelkezés hiányában a cégbíróság a megmaradt vagyont a megszűnő nonprofit gazdasági társaság közhasznú tevékenységével azonos vagy ahhoz hasonló közérdekű célra fordítja.³¹ A törvényszövegből az a következtetés vonható le, hogy a vagyonfelosztási korlát kizárólag a közhasznú nyilvántartásba bejegyzett nonprofit gazdasági társaságok esetében érvényesül, a közhasznú jogállást nem szerzett nonprofit gazdasági társaságok, a társasági formájukra irányadó Gt. szabályok szerint, e korlátozásra tekintet nélkül, adhatják ki tagjaiknak a hitelezők kielégítését követően megmaradó vagyont.

A megkötés valószínű indoka, hogy a közhasznú jogállást szerzett nonprofit gazdasági társaság személyes illetékmentességet, társasági adókötelezettséget érintő adókedvezményt, illetve, ha társadalmi közös szükséglet kielégítéséért felelős szervvel szerződése van a feladat ellátására, a cél szerinti tevékenységből származó bevétele, az erre a célra adott adomány, közvetlen állami juttatás társasági adómentességet élvez,³² továbbá egyéb kedvezményeket élvezhet. Saját tőkéje így olyan elemeket is tartalmaz, amelyek jellegüknél fogva nem illethetik, illetve gazdagíthatják tagjait (részvényeseit). A tagok részére megszűnéskor emiatt csak vagyoni hozzájárulásuk adható ki, de az is csak a teljesítéskori érték erejéig. Amennyiben megszűnéskor a saját tőke kevesebb, mint a jegyzett tőke, a tag természetesen nem kaphatja vissza vagyoni hozzájárulását teljes értékben, csak a saját tőke összegéig.

³⁰ Gt. 4. § (6) bekezdés

³¹ Gt. 4. §. (6) bekezdés

³² A Kszt. 6. § (1) bekezdése határozza meg a közhasznú szervezeteket illető kedvezményeket, és sorolja fel azokat a jogszabályokat, amelyek e kedvezmények mértékéről rendelkeznek (a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény, a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény, az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény, a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény, továbbá az irányadó más jogszabályok szerinti mértékben és feltételek szerint).

a) a közhasznú szervezetet illető kedvezmények:

1. a létesítő okiratában meghatározott cél szerinti tevékenysége után társasági adómentesség,
2. vállalkozási tevékenysége után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény,
3. helyi adókötelezettséget érintő kedvezmény,
4. illetékkedvezmény,
5. egyéb - jogszabályban meghatározott – kedvezmény.

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 5. § (1) bekezdésének m) pontja csak 2009. január 1-től lépett hatályba, innentől kezdve részesülnek a közhasznú, és kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaságok teljes személyes illetékmentességben. A közhasznú nyilvántartásba nem vett nonprofit gazdasági társaságokra e kedvezmény nem vonatkozik.

Szabályozás hiányában nyitott kérdés marad, hogy ez, a jogutód nélküli megszűnés esetén érvényesülő vagyonkiadási korlát, alkalmazható-e az átalakulásban rész venni nem kívánó taggal való elszámoláskor, illetve jegyzett tőke leszállításkor. A ki nem adható vagyon sorsáról a tagok rendelkezhetnek a társasági szerződésben, ha ezt nem teszik, az alapítványi szabályokhoz hasonlóan, a cégbíróság a megszűnő nonprofit gazdasági társaság által folytatott közhasznú feladathoz azonos vagy hasonló közérdekű célra fordítja a megmaradt vagyont. Természetesen a társasági szerződéssel történő szabályozás lehetősége nem jelenti azt, hogy a tagok a vagyon sorsáról szabadon rendelkezhetnek, akár magáncélra is fordíthatják, azt minden esetben közcélra kell fordítani.³³

A közhasznú nonprofit gazdasági társaságok létesítő okiratának tartalmára vonatkozó Kszt. előírások, a hozzá kapcsolódó bírói gyakorlat, valamint a Gt. szabályainak összevetése

A közhasznú jogállás megszerzése fő szabály szerint, önkéntes alapon történik, az alapítók önálló döntési jogkörébe tartozik ennek elhatározása, kivétel, ha törvény, vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály kötelezővé teszi ezt. Az Áht. 104/A. § (1) bekezdése és a Kszt. 27. §-a például előírja, hogy az államháztartás alrendszeréhez kapcsolódó vagyonból közhasznú társaság (nonprofit gazdasági társaság) csak a külön törvényben meghatározott közhasznú szervezetként hozható létre.³⁴

³³ *A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény (Tao tv.) 13/A. § a közhasznú és kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaság részére, az adóalap meghatározása vonatkozásában, biztosít kedvezményt, felsorolja azokat a tényezőket, melyek csökkentik az adózás előtti eredményt.*

A Tao tv. 20. § (1) bekezdés e) pontja, utalva a 6. számú Melléklet E) pontjára, biztosít adómentességet, a törvényben megállapított kedvezményezett tevékenységből elért bevétel után a közhasznú, illetve kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaságnak.

Tao tv. 6. számú Melléklet E) pont:

A közhasznú, a kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaság jövedelem- és vagyonszerzésre irányuló, vagy ezt eredményező gazdasági tevékenységből e törvény alkalmazásában nem minősül vállalkozási tevékenységnek:

1. a közhasznú tevékenységből származó bevételnek az a része, amely a társadalmi közös szükséglet kielégítéséért felelős szervvel – helyi önkormányzattal vagy a költségvetési fejezettel, illetve a fejezetten belül önálló költségvetéssel rendelkező intézménnyel – folyamatos szolgáltatás teljesítésére megkötött, a szolgáltatásért felszámítható díj mértékét és a díj változtatásának feltételeit is tartalmazó szerződés alapján folytatott tevékenységből származik;
2. az 1. pont szerinti tevékenységhez kapott támogatás, juttatás;
3. a szabad pénzeszközök betétbe, értékpapírba való elhelyezése után a hitelintézettől, az értékpapír kibocsátójától kapott kamatnak, illetve az állam által kibocsátott értékpapír hozamának olyan része, amelyet a közhasznú tevékenység bevétele az összes bevételben képvisel azzal, hogy a bevételt mindkét esetben e kamat és hozam nélkül kell számításba venni.

³⁴ Érdekességként jegyezzük meg, hogy az Országgyűlés előtt van a Kszt. módosítási javaslata, mely azzal az új (5) bekezdéssel egészíti ki a Kszt. 27. §-át, hogy ez a nyilvántartásba vételi kötelezettség nem vonatkozik az állami tartalékgazdálkodási feladatokat ellátó szervezetre. Az ország gazdaságbiztonsági tartalékkészleteit kezelő Tartalékgazdálkodási Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság nem tud ugyanis megfelelni a közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vétel törvényi feltételeinek, mivel feladatainak egy része és gazdálkodása államtitoknak minősül, mely nem hozható nyilvánosságra.

A nyilvántartásba vétel szigorú feltételeit a Kszt. több paragrafusban tartalmazza, ezeket a nyilvántartásba vételt kérőnek a rá irányadó speciális szabályokon túl kell teljesítenie. Miután a Kszt. keretjellegű jogszabály és nem csak a nonprofit gazdasági társaságokra, hanem különféle jellemzőkkel bíró egyéb jogalanyokra is alkalmazni kell, valamennyi egyedi jogszabállyal nem tudja megteremteni a teljes összhangot. Ezt illusztrálja az igen intenzív és helyenként eltérő bírói gyakorlat, közigazgatási jogegységi határozat,³⁵ illetve a törvény időnkénti, illeszkedést segítő módosítása. A Kszt. és új Gt. egymásra vetítése azért is indokolt, mert eddig egy, a Ptk. által és a Gt. által jól körülbástyázott jogintézmény, a közhasznú társaság vonatkozásában kellett alkalmazni a Kszt. szabályait is, a nonprofit gazdasági társaságok megjelenése, ezt az időközben „szinkronizált szabályozást” megszünteti, több, eltérő arcra kell, a már megformált maszkot ráhúzni. Az illesztés részletkérdéseinek megoldása pedig valószínűleg a bírói gyakorlatra vár majd.

A Kszt. 4. §-a előírja, hogy a közhasznú szervezet létesítő okiratának elengedhetetlenül tartalmaznia kell:

a) Milyen, e törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat...³⁶

ra, illetve tevékenysége ugyan közfeladat, azonban csak részben sorolható be a törvény által megjelölt közhasznú tevékenységek közé.

³⁵ 4/2006. Közigazgatási Jogegységi Határozat a közhasznú szervezet létesítő okiratának tartalmáról, amely csak egyes, kiemelten kezelt kérdések vonatkozásában ad egységes iránymutatást.

³⁶ A közhasznú tevékenységek felsorolását a Kszt. 26. §-a tartalmazza:

1. egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység,
2. szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása,
3. tudományos tevékenység, kutatás,
4. nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés,
5. kulturális tevékenység,
6. kulturális örökség megóvása,
7. műemlékvédelem,
8. természetvédelem, állatvédelem,
9. környezetvédelem,
10. gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek- és ifjúsági érdekképviselés,
11. hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,
12. emberi és állampolgári jogok védelme,
13. a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység,
14. sport, a munkaviszonyban és a polgári jogi jogviszony keretében megbízás alapján folytatott sporttevékenység kivételével,
15. közrend és közlekedésbiztonság védelme, önkéntes tűzoltás, mentés, katasztrófa-elhárítás,
16. fogyasztóvédelem,
17. rehabilitációs foglalkoztatás,
18. munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése - ideértve a munkaerő-kölcsönzést is - és a kapcsolódó szolgáltatások,
19. euro-atlanti integráció elősegítése,
20. közhasznú szervezetek számára biztosított - csak közhasznú szervezetek által igénybe vehető - szolgáltatások,
21. ár- és belvízvédelem ellátásához kapcsolódó tevékenység,
22. a közforgalom számára megnyitott út, híd, alagút fejlesztéséhez, fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó tevékenység,
23. bűnmegelőzés és az áldozatvédelem.

Közhasznú tevékenység alatt a Kszt. a saját maga által felsorolt és a létesítő okiratban szereplő, azon tevékenységeket érti, melyek a társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányulnak.

A 4/2006. Közigazgatási jogegységi határozat alapján, a bírói gyakorlat megkívánja, hogy a létesítő okirat ne csak az adott Kszt.-ben szereplő tevékenységet nevezze meg, annak ezen belüli pontos tartalmát szövegesen is ki kell fejteni. A bíróságok figyelmet fordítanak arra, hogy a szövegszerűen megfogalmazott tevékenység ténylegesen besorolható legyen a Kszt. által hivatkozott és megjelölt közhasznú tevékenységi kategóriába.

A Gt. 2008. december 27.-étől hatályba lépett módosítása, a tevékenységi kör meghatározását, illetve annak szükségességét rugalmasan kezeli. A létesítő okiratnak csak azon tevékenységeket kell tartalmaznia, amelyeket a társaság a cégjegyzékben feltüntetni kíván, ráadásul minden olyan tevékenység megjelölhető - statisztikai nomenklatúra szerinti besorolásra tekintet nélkül - amit törvény nem tilt, vagy nem korlátoz. A gazdasági társaság, a társasági szerződésben meghatározott tevékenységen belül, bármely gazdasági tevékenységet folytathat, amit az állami adóhatóságnak bejelent.³⁷ A két törvény szabályozása és a kapcsolódó bírói gyakorlat a tevékenység meghatározása tekintetében „jól megfér” tehát egymással.

b) Ha tagsággal rendelkezik, nem zárja ki, hogy tagjain kívül más is részesülhessen a közhasznú szolgáltatásaiból...

A 4/2006. Közigazgatási jogegységi határozat szerint a szolgáltatásokhoz való szabad hozzáférést a létesítő okiratnak biztosítani kell, így ki kell térni arra, hogy a kívülállók részéről való igénybevételt kifejezetten megengedi, vagy azt kell tartalmaznia, hogy ezt nem zárja ki. A bírói gyakorlat azon kérdést, hogy mely szervezetek rendelkeznek tagsággal (egyesület, köztestület), kiterjesztően értelmezi, egyes megyei bíróságok az egy, illetve néhány tagból álló nonprofit gazdasági társaságok esetében is megkívánják a fenti előírás teljesítését.

Az nem követelmény, hogy a közhasznú tevékenységet az országban minden potenciális személy részére nyújtani kelljen, a közhasznú szervezet céljának, feladatának, működésének, a támogatandó személyek egy meghatározott csoportjához, vagy adott személyhez, intézményhez, illetve területhez való kapcsolódása önmagában még nem jelenti a kedvezményezettek körének zártságát (pl. adott megyei kórház érsebészeti osztályán kezelt betegek ellátásának segítése, az osztály dolgozóinak szakmai képzése, meghatározott állami intézmény által gondozottak utósegítése, stb.).³⁸

c) Vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez...

A Kszt. megfogalmazásában vállalkozási tevékenység a jövedelem- és vagyonszerzésre irányuló vagy azt eredményező gazdasági tevékenység, amely lényegében ugyanaz, mint amit Gt.-ben meghatározott üzletszerű gazdasági tevékenység

³⁷ Gt. 12. § (1) bekezdés c) pont és (2) bekezdés

³⁸ BH1999/391., BH1999/482., BH1999/483., BH2000/571.

alatt értünk. A bevétellel járó cél szerinti tevékenység, valamint a közhasznú tevékenységhez nyújtott támogatás viszont nem minősül vállalkozási tevékenységnek.³⁹

*d) Gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt a létesítő okiratában meghatározott tevékenységére fordítja...*⁴⁰

Ez a Gt. nonprofit gazdasági társaságokra vonatkozó előírásához képest szigorúbb szabály, a Gt. szerint, a ki nem osztott nyereség a gazdasági társaság vagyonát gyarapítja, ami szélesebb körű lehetőséget biztosít a felhasználásra.⁴¹

e) Közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támogatást nem nyújt...

Közvetlen politikai tevékenység alatt a Kszt. a pártpolitikai tevékenységet, továbbá országgyűlési képviselői, megyei, fővárosi önkormányzati választáson történő jelölt állítását érti.⁴² A bírói gyakorlatban kialakult álláspont szerint, politikai párt, mint egyszemélyes alapító, illetve tulajdonos által működtetett közhasznú társaság jogszerűen nem igényelheti közhasznú nyilvántartásba vételét.⁴³ A nyilvántartásba nem kerülő nonprofit gazdasági társaságok alapítói köréből a pártok nincsenek kizárva.

A legfőbb szervre vonatkozó előírások. A Kszt. 7. § (1) bekezdése általános érvényű szabályként kimondja, hogy *a legfőbb szerv és az ettől elkülönült képviselő és ügyintéző szerv ülései nyilvánosak.*⁴⁴ Ez az előírás ütközhetne a Gt. 19. § (2) bekezdésével, mely szerint a legfőbb szerv ülésén a gazdasági társaság tagjai, valamint a társasági szerződés rendelkezési alapján meghívottak vehetnek részt, azonban a Kszt. 7. § (2) bekezdés a) pontjának azon előírásával, hogy a közhasznú szervezet létesítő okiratának kell a nyilvánosságról szóló rendelkezést tartalmaznia, feloldódik. A képviselő és ügyintéző szerv, a gazdasági társaságok esetében, a részvénytársaságoknál ölt egyedül testületi formát, az igazgatóság üléseinek nyilvánosságához való viszonyáról a Gt. nem szól, hiszen a gazdasági életben ezen ülések zártsága, a belső és külső működés szempontjából is evidencia, az üzleti titok védelméről nem is szólva.

Figyelemmel azonban arra, hogy a közhasznú nonprofit gazdasági társaságok közpénzek felett diszponálhatnak, feladatukat a társadalom érdekében valósítják meg, közjogi kedvezményeket élveznek, tevékenységüket jórészt nem a versenyszférában fejtik ki, a nyilvánosság biztosítása indokolt és nem érdeksértő. A nyilvánosság egyébként csak a közhasznú tevékenységgel, szolgáltatással és a közhasznú gazdálkodással kapcsolatos témakörökre szorítkozik. A nyilvánosság alóli kivéte-

³⁹ Kszt. 26. § l) bekezdés

⁴⁰ A Kszt. e tilalmat nem csak a társasági szerződéstartalmán keresztül érvényesíti, hanem a gazdálkodási szabályok rögzítésénél is, amikor a 14. § (1) bekezdésében kimondja, hogy a közhasznú szervezet gazdálkodás során elért eredményét nem oszthatja fel, azt létesítő okiratában meghatározott tevékenységre kell fordítania.

⁴¹ Gt. 4. § (3) bekezdés

⁴² Kszt. 26. § d) pont

⁴³ BH2002/67., EBH2001/538.

⁴⁴ BH2000/38. A közhasznú szervezet létesítő okiratának kötelezően tartalmaznia kell a legfőbb szerv üléseinek nyilvánosságára vonatkozó szabályokat

leket a létesítő okiratban kell rögzíteni. E körben szabályozni kell, hogy mely esetekben lehet zárt vagy csak részben zárt (meghatározott személyek részvételével) ülést tartani.⁴⁵ A nyilvánosságot, ami alatt a szolgáltatás igénybevevőit kell érteni, értesíteni kell az ülés tartásáról. A bírói gyakorlat az igénybevevők körétől függően elfogadja a postai úton, a társaság ügyintézési helyén kifüggesztett hirdető táblán, vagy helyi, illetve országos sajtó útján történő tájékoztatást is.

Amennyiben a legfőbb szerv több tagból (személyből) áll, a létesítő okiratnak tartalmaznia kell az ülésezések gyakoriságára (évi egy alkalomnál kevesebb nem lehet), az ülések összehívásának rendjére, és a napirend közlésének módjára vonatkozó rendelkezéseket is.

A jogi személy nonprofit gazdasági társaságok esetében a Gt. tartalmaz idevágó szabályokat, melyek a létesítő okiratba átemelhetők, a Gt. szerint ezek azonban a létesítő okiratnak nem kötelező tartalmi elemei. A Kkt. és Bt. formában működő nonprofit gazdasági társaságok esetében, a Gt. általános és speciális szabályai már ilyen segítséget sem nyújtanak, hiszen maga a törvény is a részletes szabályok kidolgozását a társasági szerződésre bízza.⁴⁶

Az egy tagból (személyből) álló legfőbb szervre vonatkozó előírások. A gazdasági társaságokról szóló törvény 168. § (1) bekezdésében foglalt azon rendelkezést,⁴⁷ hogy az egyszemélyes társaságnál a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó kérdésekben az egyedüli tag dönt és erről a vezető tisztségviselőket írásban köteles értesíteni, azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a döntéshozatalt megelőzően a tag (személy) köteles a felügyelő bizottság, valamint a vezető tisztségviselők véleményének megismerése érdekében ülést összehívni, vagy írásos véleményüket beszerezni.⁴⁸ Az írásos vélemények, illetve az ülésről készült jegyzőkönyvek nyilvánosak.

Az egy tagból (személyből) álló legfőbb szerv esetén a létesítő okiratnak rendelkeznie kell:

a) a véleményezési jog gyakorlásának módjáról (ez írásban, vagy ülés tartásával történhet),

b) abban az esetben, ha a véleményezési jogot ülésen gyakorolják - a határozatképesség kivételével - az ülésezés gyakoriságáról, az ülések összehívásának rendjéről, a napirend közlésének módjáról, ülések nyilvánosságáról és a határozathozatal módjáról,

c) minden egyébről, amit a Kszt. a több tagból álló legfőbb szerv esetén előírt kötelező tartalmi elemként.

A szabályozás nincs tekintettel arra, hogy nem minden nonprofit gazdasági társaságnál működik felügyelő bizottság, illetve egyszemélyes alapítású társaság lehet részvénytársaság is, a hivatkozott § viszont kifejezetten csak a Kft.-re vonatkozik,

⁴⁵ KGD 2002. 2. szám, 65. oldal

⁴⁶ Gt. 92. § (1) bekezdés

⁴⁷ Gt. 168. § (1) bekezdés: Az egyszemélyes társaságnál a taggyűlés hatáskörébe tartozó kérdésekben az egyedüli tag dönt, és erről a vezető tisztségviselőket írásban köteles értesíteni.

⁴⁸ 21/2001. (VI. 21.) AB határozat megállapította, hogy a Kszt. 7. § (1) bekezdés a) pontja az egyszemélyes közhasznú társaságok vonatkozásában alkotmányellenes. Emiatt a 2001. évi CVI. törvény új szabályozást iktatott be a Kszt-be.

kiindulva a korábbi, közhasznú társaságokra irányadó szabályozásból.⁴⁹ Az is figyelmen kívül maradt, hogy a Gt. 168. § (2) bekezdése szerint, amennyiben az egyedüli tag természetes személy, az alapító okirat rendelkezhet úgy, hogy a tag jogosult az ügyvezetésre és képviselőre. A két szabály együttes alkalmazása mellett, ez azt jelenteni – felügyelő bizottság hiányában –, hogy a taggyűlés hatáskörét gyakorló természetes személy tag, amennyiben ügyvezető is, saját magával táncskozik.

A vezető tisztségviselők összeférhetlenségére vonatkozó rendelkezések. A Kszt. a vezető tisztségviselők körét szélesebben értelmezi, mint a Gt., mert idesorolja az üzletvezetőn, ügyvezetőn, az igazgatóság elnökén és tagjain (a vezérigazgató valamiért kimaradt a felsorolásból) kívül a felügyelő bizottság elnökét, és tagjait is.⁵⁰ A Gt. az összeférhetlenségi szabályok külön társasági szerződésben történő rögzítését egyetlen társaság esetében sem kívánja meg. A vezető tisztségviselőkre vonatkozóan összeférhetlenségi szabályokat a Gt. és a Kszt. is tartalmaz,⁵¹ a Gt. a felügyelő bizottsági tagok összeférhetlenségének szabályozását úgy oldja meg, hogy visszautal a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályokra,⁵² önálló összeférhetlenségi szabály viszont, hogy munkavállaló nem lehet a felügyelő bizottság tagja, a munkavállalói képviselet biztosításának kivételével.⁵³ A 4/2006. *Közigazgatási jogegységi határozat* az összeférhetlenségi szabályok rögzítésekor elegendőnek tekinti, azok részletes leírása helyett, az e szabályokra történő utalást.

A Kszt. 8. § (2) bekezdése szerint, nem lehet a felügyelő bizottság elnöke vagy tagja az a személy, aki

a) a vezető szerv (legfőbb szerv és az ügyintéző képviseleti szerv) elnöke vagy tagja *(a Gt. csak a felügyelő bizottsági tagságot és az ügyvezetést tartja összeegyeztethetetlennek);*

b) a közhasznú szervezettel a megbízatásán kívüli más tevékenység kifejtésére irányuló munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, ha jogszabály másképp nem rendelkezik *(a Gt. csak a munkavállalókra terjeszti ki az összeférhetlenséget);*

c) a közhasznú szervezet cél szerinti juttatásából részesül – kivéve a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzbeli szolgáltatásokat, és a társadalmi szervezet által tagjának a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatást –; illetve

d) az a)–c) pontban meghatározott személyek hozzátartozója *(a Gt. csak a közeli hozzátartozókra terjeszti ki az összeférhetlenségi szabályait).*

A Kszt. 8. § (2) bekezdés a) pontjába foglalt összeférhetlenségi szabály vonatkozásában két, egymásra tekintettel is, megkérdőjelezhető Legfelsőbb Bírósági ítélet született.

⁴⁹ Gt. 283. § (1) bekezdése

⁵⁰ Kszt. 26. § m)

⁵¹ Gt. 23. § és 25. §, Kszt. 8. § (2) és 9. § (1)

⁵² Gt. 36. § (3) bekezdés

⁵³ Gt. 36. § (2) bekezdés

A BH2003/382. számú jogesetben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az önkormányzat képviselője nem lehet a közhasznú társaság felügyelő bizottságának tagja, ha a közhasznú társaság egyedüli tagja az önkormányzat. A jogeset szerint az S. Kht. kérelmet terjesztett elő, melyben felügyelő bizottsági tagok törlését és bejegyzését is kérte. A cégbíróság 2002. 02. 25-én kelt hiánypótló végzésében felhívta a közhasznú társaságot olyan felügyelő bizottsági tagok választására, akik nem tagjai a Kht. egyedüli tulajdonosa, az önkormányzat közgyűlésének. A cégbíróság 2 felügyelő bizottsági tag vonatkozásában a bejegyzési kérelmet elutasította. Végzése indokolásában kifejtette; a bejegyezni kért felügyelő bizottsági tagok az önkormányzati közgyűlés tagjai. Az önkormányzat a bejegyzést kérő Kht. egyedüli tagja. Az adott tényállás mellett a Kszt. 8. §-ának (2) bekezdése kizárja, hogy a közgyűlés tagja a Kht. felügyelő bizottságának tagja legyen. Rámutatott: a közélet tisztasága, a közpénzek felhasználásának korrekt ellenőrzése azt kívánja meg, hogy a közhasznú társaság működésének és gazdálkodásának ellenőrzését olyan személyek lássák el, akik nem érintettek a tulajdonosi jogok gyakorlásában.

A Kht. fellebbezett, melynek során előadta, hogy az önkormányzat közgyűlése 62 főből áll. Az, hogy négy önkormányzati képviselő egyben a Kht. felügyelő-bizottságának tagja, nem veszélyezteti a közpénzek korrekt ellenőrzését, sőt elősegíti, mert így hatékonyabban érvényesül a társadalmi közös szükséglet kielégítéséért felelős szervvel – az önkormányzattal – évenkénti jelentős támogatási összegre kötött megállapodás teljesítésének folyamatos figyelemmel kísérése és ellenőrzése. A Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint az elsőfokú bíróság ítélete helyes volt, az adott tényállás mellett az önkormányzat képviselője nem lehet a Kht. felügyelő bizottságának tagja. A Kszt. 8. §-ának (2) bekezdése ugyanis ezt a kizáró okot tételiesen, egyértelműen tartalmazza.

A BH2005/224 jogeset során hozott ítélet szerint, *nincs jogi akadálya annak, hogy a közhasznú társaság felügyelő bizottsági tagja legyen annak a települési önkormányzatnak a képviselője, amely önkormányzat a közhasznú társaság tagja.* Alperesi közhasznú társaságnak két tagja van, a H. Megyei Jogú Város Önkormányzata, valamint a H.-i Vagyonkezelő és Szolgáltató Részvénytársaság. A társaság felügyelő bizottságának tagjaként 2002. november 18-án megválasztották H. L.-t, aki egyben a H.-i Megyei Jogú Város Önkormányzatnak a képviselője is. Az ügyészség kérte a bíróságot, hogy H. L.-t felügyelő bizottsági tagként bejegyző végzésének jogszabálysértését állapítsa meg, és kötelezze az alperest a jogszabálysértő állapot megszüntetésére. Álláspontja szerint a cégbejegyző végzés azért jogszabályellenes, mert H. L. önkormányzati képviselő, és ily módon nem lehet a közhasznú társaság felügyelő bizottságának a tagja. A két tisztség között összeférhetetlenség áll fenn.

Alperes a kereset elutasítását kérte. Álláspontja szerint a kéttagú közhasznú társaság esetében nem merülhet fel a személyi összeférhetetlenségnek a kérdése. Közhasznú társaság esetében a legfőbb szerv a tagok összességéből áll. A Kszt. 8. § (2) bekezdés a) pontja alapján azt kell vizsgálni, hogy a taggyűlés tagja, vagyis maga a társaság tagja az, akit az adott esetben a felügyelő bizottsági tagságra megválasztanak, avagy attól különböző személynek tekintendő. A perbeli közhasz-

nú társaságnak két tagja van. Az önkormányzati képviselő felügyelő bizottsági tag, nem azonos a közhasznú társaságnak a tagjával. A Kszt. hivatkozott rendelkezése tehát nem zárja azt ki, hogy az önkormányzati képviselő felügyelő bizottsági tagságot létesítsen közhasznú társaságban.

A második Gt. és az új Gt.⁵⁴ is azt mondja ki, hogy az egyszemélyes társaságoknál (Kft., Rt.), taggyűlés, illetve közgyűlés nem működik, a társaság legfőbb szervének hatáskörében az egyedüli tag írásban határoz. A fenti jogesetben az egyedüli tag az önkormányzat, akit a polgármester képvisel, és egyikük sem azonosítható az önkormányzati képviselőtestülettel, mint ahogy erre a kéttagú közhasznú társaság esetében rá is mutatott a bíróság. Hangsúlyozni kell, hogy annak eldöntése, hogy az önkormányzat, mint alapító azonosítható-e a képviselőtestülettel, vagy sem, nem múlhat azon, hogy hány személyes az általa alapított társaság, ez kizárólag a hatályos és irányadó jogszabályok rendelkezéseire figyelemmel dönthető el.

A Kszt. 9. § (1) bekezdésében megfogalmazott összeférhetlenségi ok a Gt.-t meghaladó önálló szabályt fogalmaz meg, fel kell hívni azonban a figyelmet, hogy ez valamennyi vezető tisztségviselő, azaz a felügyelő bizottsági tagok vonatkozásában is érvényesül. Ennek értelmében, a közhasznú szervezet megszűntét követő két évig nem lehet más közhasznú szervezet vezető tisztségviselője az a személy, aki olyan közhasznú szervezetnél töltött be – annak megszűntét megelőző két évben legalább egy évig – vezető tisztséget, amely az adózás rendjéről szóló törvény szerinti köztartozását nem egyenlítette ki. A belső szabályozási autonómia jegyében a közhasznú nonprofit gazdasági társaság dönthet úgy, hogy működéséhez elegendő garanciát nyújtanak a törvényi előírások, de alkothat további, egyéniesített összeférhetlenségi szabályokat is.

Ha a közhasznú szervezet működését és gazdálkodását ellenőrző, a vezető szervtől elkülönült szerv, felügyelő szerv létrehozása kötelező, ennek létrehozására, hatáskörére és működésére vonatkozó szabályokat. Az új Gt. – a Ptk. közhasznú társaságnál irányadó szabályával ellentétben – nem teszi külön kötelezővé a nonprofit gazdasági társaságok esetén felügyelő bizottság létrehozását, hanem az általános szabályok érvényesülnek. A Gt. kötelező erővel csak a nyilvános részvénytársaságnál írja elő létesítését, a zártkörűen alapított részvénytársaságok esetében pedig a kisebbségi szavazatokkal rendelkező részvényesek belátására bízta. Bármely társasági forma esetében kötelező azonban, ha törvény a köztulajdon védelme érdekében, illetve a társaság által folytatott tevékenységre figyelemmel előírja, vagy ha a munkavállalókat megillető ellenőrzési jogok gyakorlása érdekében a tv. így rendelkezik.⁵⁵

A Kszt. abban az esetben rendelkezik kötelezően létrehozásáról, ha a közhasznú szervezet éves bevétele meghaladja az ötmillió forintot.⁵⁶ A bíróságok azon az elven, hogy csak a Kszt. rendelkezéseinek megfelelő szervezetet vehetnek nyilvántartásba, kérik, hogy az éves bevétel alakulásáról, még új szervezet nyilvántartásba vételekor is, nyilatkozzanak. Ha a bevételről nincs nyilatkozat, nem tudják megállá-

⁵⁴ Gt. 19. § (5) bekezdés

⁵⁵ Gt. 33. § (2) bekezdés

⁵⁶ Kszt. 10. § (1) bekezdés

pítani, hogy kötelező, vagy sem felügyelő bizottság létrehozása.⁵⁷ A Kszt., figyelemmel arra, hogy olyan szervezetek is kérhetik közhasznú nyilvántartásba vételüket, amelyekre vonatkozó speciális jogszabály felügyelő szervre vonatkozó rendelkezéseket egyáltalán nem tartalmaz, szabályozza 11. §-ában ennek feladat-és hatáskörét, ugyanakkor a Gt. általános része is tartalmaz idevágó rendelkezéseket.

A két törvényszöveg egybevetésekor az alábbiak állapíthatók meg:

- A Gt. a Kszt.-n túl szabályozza a felügyelő bizottság összetételét, taglétszámát, működését, határozatképességét, határozathozatalának módját;
- Mindkét törvény az ügyrend önálló megállapításáról szól, azzal, hogy a Gt. előírja az ügyrend legfőbb szerv általi jóváhagyását;
- A Gt. a legfőbb szerv ülésén való részvétel lehetőségét biztosítja, a Kszt. a vezető szerv, tehát a legfőbb szerven kívül az ügyintéző és képviselő szerv ülésén való részvételt is, de csak, ha a létesítő okirat így rendelkezik;
- A Kszt. szerint a közhasznú szervezet működését és gazdálkodását ellenőrzi, a Gt. szerint – ez bizonyos értelemben szűkebb – az ügyvezetést ellenőrzi;
- A Gt. szerint a vezető tisztségviselőktől felvilágosítást kérhet, a Kszt. szerint ezen túlmutató jelentést is;
- A Gt. a társaság könyveinek és iratainak megvizsgálása körében külön szakértő bevonását is engedi a felügyelő bizottságnak;
- A Kszt. szerint köteles az intézkedésre jogosult vezető szervet tájékoztatni és összehívását kezdeményezni, ha arról szerez tudomást, hogy a közhasznú szervezet működése során jogszabálysértés, vagy a szervezet érdekeit egyébként súlyosan sértő esemény történt, melynek elhárítása, enyhítése, a vezető szerv döntését teszi szükségessé, vagy a vezető tisztségviselők felelősségét megalapozó tény merült fel. Amennyiben az intézkedésre jogosult vezető szervet 30 napon belül nem hívják össze, a felügyelő szerv is megteheti ezt, ha pedig a szükséges intézkedést az összehívott szerv nem teszi meg, haladéktalanul köteles értesíteni a törvényességi felügyeletet ellátó szervet.
- A Gt. ettől annyiban tér el, hogy nem általában a működés jogszabályba ütköző volta, hanem csak az ügyvezetés jogszabályba ütköző tevékenysége alapozza meg az összehívás jogát, illetve, ha az ügyvezetés ténykedése a társasági szerződés vagy a legfőbb szerv határozatába ütközik. A felügyelő bizottság közvetlenül és egyből jogosult ilyenkor a legfőbb szerv összehívására. A Gt. a felügyelő bizottságot nem hatalmazza fel a törvényességi felügyeleti szervhez fordulás eszközeivel, amire a *Kszt. szerint viszont köteles*.

A közhasznú nyilvántartásba vett nonprofit gazdasági társaság felett a törvényességi felügyeletet a Kszt. 21. §-a alapján, a közhasznú működés tekintetében, a reá irányadó szabályok szerint, az ügyészség látja el, a Gt. 17. § (2) bekezdése értelmében, a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény hatálya alá tartozó kérdésekben pedig a társaság székhelye szerint illetékes cégbíróság. A felügyelő bizottságnak ennek megfelelően, el kell tudni döntenie, hogy az adott ügy melyik törvényességi felügyeleti szerv hatáskörébe tartozik.

⁵⁷ BH2003/3

Szükséges megjegyezni, hogy a Ptk. a közhasznú társaságok esetében kötelezően előírta könyvvizsgáló választását, amit az új Gt. mellőz, így e vonatkozásban az általános szabályok érvényesülnek. A Gt. 41. § (1) bekezdése szerint a könyvvizsgáló választása akkor kötelező, ha ezt a számviteli törvény a gazdasági társaság számára kötelezővé teszi, vagy a társasági szerződés egyébként előírja. A számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámolóképzési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 224/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet 19. § (1) bekezdése értelmében kötelező a könyvvizsgálat annál a közhasznú szervezetnél, amelynél a vállalkozási tevékenységből elért éves (éves szintre átszámított) (ár)bevétel az üzleti évet megelőző két üzleti év átlagában meghaladja a 100 millió forintot.

A létesítő okiratnak tartalmaznia kell a közhasznú szervezet éves beszámolója jóváhagyásának módjára vonatkozó szabályokat.

A Gt. valamennyi társasági forma esetében a legfőbb szerv hatáskörébe utalja a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadását. A fő szabály továbbra is az ülés tartása, de már egyetlen kérdésben sem érvényesül az a megkötés, hogy azt ülésen kell elfogadni. A társasági szerződés, ha a Gt. eltérően nem rendelkezik, határozhatja meg azokat az ügyeket – így például a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadását is – amelyről ülés tartása nélkül, írásban, vagy más bizonyításra alkalmas eszköz felhasználásával határozhatnak.⁵⁸ Elfogadása egyszerű szótöbbséggel történik, a létesítő okirat minősített többséget is előírhat. A Kszt. idézett előírását a Gt. jelenlegi, rugalmas keretei között kell a létesítő okiratban szabályozni.

A közhasznú szervezet létesítő okiratának⁵⁹ vagy – ennek felhatalmazása alapján – belső szabályzatának rendelkeznie kell:

- a) olyan nyilvántartás vezetéséről, amelyből a vezető szerv döntésének tartalma, időpontja és hatálya, illetve a döntést támogatók és ellenzők számaránya (ha lehetséges személye) megállapítható,
- b) a vezető szerv döntéseinek az érintettekkel való közlési, illetve nyilvánosságra hozatali módjáról,
- c) a közhasznú szervezet működésének, szolgáltatásai igénybevétele módjának, beszámoló közlésének nyilvánosságáról,
- d) a közhasznú szervezet működésével kapcsolatosan keletkezett iratokba való betekintés rendjéről.

A 4/2006. *Közigazgatási jogegységi határozat* értelmében az a) pontnak megfelelő külön nyilvántartás lehet, pl. a határozatok tára, de akár a vezető szerv üléseiről készült lefűzött jegyzőkönyvek is alkalmasak erre.

A Gt. Kft. taggyűlésére⁶⁰ és Zrt. közgyűlésére⁶¹ irányadó szabályai között van-

⁵⁸ A 2007. évi LXI törvény 35. § (1) bekezdésével módosított Gt. 20. § (2) bekezdés.

A módosítás következtében valamennyi társasági formánál hatályon kívül helyezték azt a külön rendelkezést, hogy a beszámoló jóváhagyása csak a legfőbb szerv ülésén történhet.

⁵⁹ Amennyiben a kötelező előírásokat nem a létesítő okirat tartalmazza, akkor a közhasznú jogállást kérnék kötelező benyújtani a létesítő okirat mellett a belső szabályzatot is. BH2000/38., KGD 2000/8-9.

⁶⁰ Gt. 146. § (1)-(2) bekezdés

⁶¹ Gt. 238. § (1)-(2) bekezdések

nak kifejezetten olyan rendelkezések, melyek szerződésbe történő beemelésével e kritérium kivétel nélkül teljesíthető. Zrt. igazgatósága és a Kkt., Bt. tagjainak gyűlése vonatkozásában azonban, megfelelő törvényi rendelkezés hiányában, vagy a már említett Gt. szabályokat lehet analógiaként alkalmazni, vagy újakat kell alkotni. A Gt. a létesítő okiratban egyébként nem teszi e tárgykört kötelezően szabályozás tárgyává.

A döntések érintettekkel való közlési, illetve nyilvánosságra hozatala megvalósítható az ügyintézés helyén kifüggesztett hirdetőtábla, továbbá helyi, vagy országos sajtó, illetve honlapon való közzététel útján.

A működés és a beszámolókészítés nyilvánossága szabályozása körében több jogszabályi előírásra is figyelemmel kell lenni. *A számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámolókészítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól* szóló 224/2000. (XII. 19.) Korm. rendelet 20. § (1) bekezdése a cégbíróságon bejegyzett közhasznú szervezet, így a nonprofit gazdasági társaságok vonatkozásában is kimondja, hogy köteles a jóváhagyásra jogosult testület által elfogadott beszámolóját – kötelező könyvvizsgálat esetén a könyvvizsgálói záradékot vagy a záradék megadásának elutasítását is tartalmazó független könyvvizsgálói jelentéssel együtt – az adott üzleti év mérlegfordulónapját követő 150 napon belül letétbe helyezni, a (2) bekezdés ezen túlmenően, ennek közzétételére is kötelez. A (4) bekezdés szerint, mind a letétbe helyezés, mind a közzététel megvalósul azzal, ha a közhasznú nonprofit gazdasági társaság a kormányzati portál útján, elektronikusan megküldi ezeket a céginformációs szolgálat részére.

A Kszt. 14. § (3) bekezdése alapján az államháztartás alrendszeraitől – a normatív támogatás kivételével – kapott támogatásból igénybe vehető támogatási lehetőségeket, azok mértékét és feltételeit a sajtó útján nyilvánosságra kell hozni. A közhasznú szervezet által nyújtott cél szerinti juttatások bárki által megismerhetők. A Kszt. 19. § (1) bekezdése az éves beszámolón túl, közhasznúsági jelentés készítését is előírja, elfogadása a legfőbb szerv hatáskörébe tartozik, tartalmát a Kszt. határozza meg. A közhasznú szervezet éves közhasznúsági jelentésébe bárki betekinthez, illetőleg abból saját költségére másolatot készíthet. A közhasznú szervezet a közhasznúsági jelentését a tárgyévét követő évben, legkésőbb június 30-áig saját honlapján, ennek hiányában egyéb, a nyilvánosság számára elérhető módon köteles közzétenni.

Jogszabálysértő, ha a közhasznú szervezet csak szűk körben ad lehetőséget az iratokba való betekintésre, pl. csak meghatározott személyeknek, csak meghatározott iratokba. Az iratokba való betekintés rendjét részben technikailag kell szabályozni (hol, mikor kerülhet rá sor), részben érdemben (mely iratokba nem lehet betekinteni, vagy csak az érdekeltség igazolását követően lehet betekinteni, pl.: üzleti titkot tartalmazó iratok, vagy a zárt ülés jegyzőkönyve, személyes adatokat tartalmazó iratok, stb.).⁶² Amennyiben nem a létesítő okirat tartalmazza az itt felsoroltakat, akkor a közhasznú jogállást kérőnek kötelező benyújtani a létesítő okirat mellett, a belső szabályzatot is a nyilvántartásba vételkor.⁶³

⁶² KGD 2002. 2. szám, 65. oldal

⁶³ Lásd még BH2000/38

Kiemelkedően közhasznú szervezet nyilvántartásba vételének további feltétele, hogy közhasznú tevékenysége olyan közfeladat legyen, amelyről törvény vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály rendelkezése szerint, valamely állami szervnek vagy a helyi önkormányzatnak kell gondoskodnia. A kiemelkedően közhasznú szervezet tevékenysége és gazdálkodása legfontosabb adatait a helyi és az országos sajtó útján is köteles nyilvánosságra hozni,⁶⁴ ennek többletköltségei miatt a legtöbb közfeladatot ellátó közhasznú szervezet nem kéri a kiemelt közhasznúsági fokozatba vételét – ez ugyanis nem kötelező –, megelégszik csupán a közhasznú fokozattal. Megjegyezzük, hogy a jelenlegi kedvezményrendszer mellett, a közfeladatot ellátó közhasznú szervezetek nem élveznek többletkedvezményeket, így az alacsonyabb fokozat választása nem érinti őket hátrányosan

Összegzés

A közhasznú társaságok működésének nonprofit gazdasági társasági formában való továbbfolytatása – amennyiben a nonprofit korlátolt felelősségű társaságot választják továbbműködési formaként – a társasági szerződés jelentéktelen módosításával, különösebb probléma nélkül megvalósítható, de az átmeneti rendelkezések továbbra is kínálnak lehetőségeket. Az új Gt. átmeneti szabályai időben, technikailag és tartalmilag is lehetővé teszik a közhasznú társaságok zökkenőmentes „felszámolását”. A nonprofit gazdasági társaságok szabályanyagának beépítése az új Gt. joganyagába – és nem más, esetleg külön jogszabályba – elsősorban működési formájuknak és nem természetüknek köszönhető, e tendencia gyökerei az első önálló kereskedelmi törvényünkig nyúlnak vissza. A nonprofit gazdasági társaságok joganyagát magába sűrítő egyetlen paragrafus, bár a Gt. rövidnek nem mondható újrakodifikálása során született, és rendelkezik jogtechnikai előzményekkel, mégsem nevezhető alaposan kimunkált szabályozásnak, az új Gt. több, egyéb rendelkezésével nem teremtődött meg a koherencia, illetve mutatkoznak hiányosságok. Található átfedés a Kszt. és az új Gt. szabályai között, pl. a közhasznú nonprofit gazdasági társaság közhasznú tevékenységének társasági szerződésben való kötelező rögzítése. A szabályozás több helyen a volt közhasznú társaságokra vonatkozó rendelkezéseket vette át, anélkül, hogy figyeltek volna arra, pl., hogy a nonprofit gazdasági társaságok bármely gazdasági társasági formában működhetnek, így az egyszemélyes alapítású nonprofit gazdasági társaságnál a Kszt.-ben csak a Kft.-re történik utalás, Rt.-re nem, továbbá a jogutóddal történő átalakulás korlátait a Gt. – indokolatlanul – nem csak a közhasznú nonprofit gazdasági társaságokra, hanem a nonprofit gazdasági társaságokra is alkalmazni rendeli, stb. Az új Gt. nonprofit gazdasági társaságokra vonatkozó rendelkezései nem veszik figyelembe az egyes társasok specialitásait, Kkt., Bt. definíciója, ugyanitt a *societas leonina* tilalma és a nonprofit működési forma ütköznek egymással, vagy nem terjednek ki a nonprofit működéstől idegen kérdésekre rendezésére, mint osztalékelsőbbégi részvény,

⁶⁴ Kszt. 5. §

likvidációs hányadra vonatkozó elsőbbségi részvény kibocsáthatósága, törzstőkén, alaptőkén felüli vagyonból történő tőkeemelés lehetősége, stb.

Több kérdés rendezése is a bírói gyakorlatra vár majd. A közhasznú nonprofit Kkt. és Bt. esetleges megjelenésével, az alapítókra jelentős feladat vár a tekintetben, hogy a Kszt. által megkívánt társasági szerződési tartalmi elemeket – átemelhető Gt. szabályok hiányában – kitalálják. A lehetséges megoldások törvényességi szűrése szintén a bírói és ügyészi gyakorlatra vár a későbbiekben.

Az új Gt. és Kszt. szabályai egymásra vetítésének eredményeként megállapítható, hogy a Kszt. helyenként szigorúbb, vagy többletkövetelményeket támaztó rendelkezései nem ütköznek a Gt. előírásaival, a két szabályanyag tartalmilag is alkalmazható párhuzamosan, ami köszönhető többek között annak, hogy a Gt. számos esetben megengedő a társasági szerződés, létesítő okirat javára, illetve a Kszt. olyan kötelező tartalmi elemeket követel meg, melyek a Gt. által nem szabályozottak.
